BEST PUBLICATION
SCIENCE AND RESEARCH CENTER

6.994
2024 Impact Factor

PEDAGOG

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

The journal "Pedagog" covers the sphere of spiritual and educational thinking of a person, the socio-political life of a person, institutions of civil society, global problems, problems of education, new technologies produced today, reforming the education system and publishes scientific articles on open scientific popular analysis.
The journal is intended for students, masters, professional scientists and researchers, university professors. The publication publishes articles of a problematic and scientific-practical nature.

Volume 7, Issue 4

Exact
Natural
Medical
Technical
Economics
Philological
Pedagogical
Social sciences
and humanities

7 – TOM 4 – SON / 2024 - YIL / 15 - APREL

«BEST PUBLICATION»

Ilmiy-tadqiqotlar markazi ©

"PEDAGOG"
RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

MATERIALLARI TO'PLAMI

15-APREL, 2024-YIL

7-TOM 4-SON

O'ZBEKISTON
2024

Ushbu to‘plamda “Pedagog” respublika ilmiy jurnaliga kelib tushgan maqolalar o‘rin olgan. Mazkur jurnalda zamonaviy ta’lim tizimini rivojlantirish jarayonida innovatsion ta’lim texnologiyalarini joriy etish va loyihalashtirish, integratsion ta’limni rivojlantirishda yo‘nalishlar bo‘yicha kreativ g’oyalar, takliflar va yechimlarni amalga oshirish maqsad qilib olingan. Mazkur jurnal materiallaridan OTM professor-o‘qituvchilari, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari va umumta’lim maktab o‘qituvchilari, mustaqil tadqiqotchilar, magistrantlar, ilmiy xodimlar, iqtidorli talabalar hamda shu sohada ilmiy ish olib borayotgan tadqiqotchilar foydalaishlari mumkin.

Eslatma! Jurnal materiallari to‘plamiga kiritilgan maqolalardagi raqamlar, ma’lumotlar haqqoniyligiga va keltirilgan iqtiboslar to‘g’riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

7 – TOM 4 – SON / 2024 - YIL / 15 - APREL

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir:
Maqsudov Ulug'bek Qurbonovich
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Mas'ul muharrir:
Yusufjonov Quyoshbek Komiljon o'g'li
Farg'ona davlat universiteti
Texnik xodim:
Sultonov Sardorbek No'monjon o'g'li
Farg'ona davlat universiteti

TAHRIR KENGASHI A'ZOLARI

Tuychiyeva Inoyat Ibragimovna
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Shamsiyeva Maxfuzaxon Xuja qizi
Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sabirova Gulnoza Sadikovna
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Saidov Ixtiyor Muzropovich
Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti boshlig'i
Mamatova Nodira Muxtarovna
Tibbiyot fanlari Doktori (Ds)
Rasulova Vasila Batirovna
Toshkent farmatsevtika instituti, Biologiya fanlari nomzodi, dotsent
Nikadambayeva Hilola Batirovna
Uzbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti, Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Pirimov Akram Pirimovich
Navoiy davlat pedagogika instituti, dotsent
Shodiyev Furqat Davranovich
Navoiy davlat pedagogika instituti, Texnika fanlari nomzodi, Dotsent
Qurbonova Muqaddas Omonovna
Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Baltayeva Ikbal Tadjibayevna
O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti. O'zbek tili va adabiyoti kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi.
Sayfullayeva Ra'noxon Raupovna
O'zbekiston milliy universiteti. Filologiya fanlari doktori, professor.
Popova Tatyana Igorevna
SanktPeterburg davlat universiteti. Rossiya.Doctor filologicheskix nauk, professor.
Berdaliev Abduvali

Tojikiston. Xo`jand davlat universiteti. Filologiya fanlari doktori.
Manzuraxon Ernazarova
Navoi davlat pedagogika instituti.Filologiya fanlari doktori, professor.
Uluqov Nosirlon Muxammadalievich
Namangan davlat universiteti.Filologiya fanlari doktori.
Jumanazarova Guljahon
Filologiya fanlari doktori. Jizzax davlat universiteti.
A.A.Qosimov
Farg`ona davlat universiteti.Filologiya fanlari doktori, professor.
Jo'rayev Habibullo Abdusalomovich
Filologiya fanlari doktori. Farg`ona davlat universiteti.
Fayzimatov Shuxratjon No'monovich
Farg'ona politexnika instituti.Texnika fanlari doktori.
Hoshimov G'anijon Mirzaaxmadovich
Andijon davlat universiteti.Filologiya fanlari doktori.
Hulkar Hamroyeva
Filologiya fanlari nomzodi, dotsent. O`zbekiston respublikasi yozuvchilar uyushmasi a`zosi, jurnalist.
O'rinboyev No'monjon O'rmonovich
falsafa fanlari nomzodi, dotsent. XTXMOIO`
Qurbonova Muqaddas Omonovna
Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori. Farg'ona davlat universiteti.
Qunduzxon Atabayevna
Filologiya fanlari doktori, professor. O'zbekiston. Jahon tillari universiteti.
Hojaliyev Ismoiljon Tojiboyevich
Farg'ona davlat universiteti filologiya fanlari nomzodi, dotsent.
Erofeeva Inna Nikolaevna
Kandidat pedagogicheskix nauk, dotsent. Sankt Peterburg davlat universiteti. Rossiya.
Toshtemirova Zamira Sotvoldiyevna
pedagogika fanlari nomzodi, dotsent. Farg'ona davlat universiteti.
G.O.Abdugafurovich
Filologiya fanlari nomzodi. Farg'ona davlat universiteti.
Xudayarov Oybek Odilovich
Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti
Muxitdinova Muniraxon
Pedagogika fanlari fanlari doktori, (PhD)
Rabbonayeva Dildora Tolipovna
Samarqand viloyati Pedagogika markazi katta o'qituvchisi. Xalq ta'limi a'lochisi, Xalq ta'limi fidoyisi ko'krak nishonlari sohibasi.

108.	**Toshmurodov Ahror** *VOYAGA YETMAGAN JINOYATCHILAR SHAXSINI O'RGANISHNING KRIMINOLOGIK TAVSIFI VA UNING AHAMIYATI*	626
109.	**Qosimova Xusnuraxon Oybek qizi** *TURLI TIZIMDAGI TILLARDA KIRISh BO'LAKLAR VA ULARNI IFODALOVChI SINTAKTIK VOSITALAR*	631
110.	**Абдукаримова Шахноза Набиевна** *БУЛАЖАК ТАРБИЯЧИЛАРДА КРЕАТИВЛИК ҚОБИЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМИ .*	635
111.	**Serkaboyeva N.B.** *BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'YIN TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA O'QUVCHI QIZIQISHINI ANIQLASH YO'LLARI*	640
112.	**B. F. Mirzamuratov** *O'RTA TA'LIMDA FIZIKANI O'QITISH JARAYONINING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI.*	644
113.	**Maxamatxo'jaeva G.U.** *INGLIZ VA RUS BAYNALMINAL SO`ZLARNING TARJIMA MUAMMOLARI*	647
114.	**Ahmedov Azimjon Ilkhomovich, Olimova Odinaxon** *"INTRODUCTION TO TRANSLATION AND STRATEGIES"*	651
115.	**Ahmedov Azimjon Ilkhomovich, Ashirova Nilufarxon** *"UNDERSTANDING TRANSLATION UNITS AND SHIFTS"*	656
116.	**Gulyuza Maxamataliyeva** *BOSHLANG`ICH SINF O`QUVCHILARI BILAN INDIVIDUAL ISHLASHNING O`ZIGA XOS XUSUSIYATLARI*	661
117.	**M.M. Xamrakulova** *KASB TANLASHGA MUNOSABAT TIZIMIDA MAVJUD MUAMMOLARI*	664
118.	**Khomidova Ayshakhanim** *THE FIRST ACADEMIC WOMAN OF UZBEKISTAN KHADICHA SULAYMANOVA*	669
119.	**Munisa Aminovna Davlatova** **Gulrux Rajabova** *NOSTANDART MASALALAR TURLARI VA ULARNII O'QUVCHILARNING MATEMATIKAGA QIZIQISHINI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI*	671
120.	**Adhamova M.A.** *INDIVIDUAL TA'LIMNING O'QUVCHILAR ORASIDA AHAMIYATI*	676
121.	**Davlatova M. A, Aminova O.Q** *BOSHLANG'ICH SINFLARDA ALGEBRAIK MATERIALLAR (SONLI IFODALAR, TENGLAMA VA TENGSIZLIK)NI O'QITISHNING MAQSADI VA VAZIFALARI*	681
122.	**Islomov Islomkhuzha Azimkhuzhaevich** *METHODS FOR DEVELOPING THE AGILITY OF VOLLEYBALL PLAYERS.*	685
123.	**Хайдаралиев Хуршид Хамидуллоевич** **Мадаминов Комилжон Муроджон ўғли** *ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ СИЛОВЫХ СПОСОБНОСТЕЙ У БОДИБИЛДЕРОВ-ЮНИОРОВ*	692
124.	**Kumush Zamidova, Inobat Bahodirovna Madraximova** *INTERFAOL O'QITISH USULLARINING NAZARIY ASOSLARI*	699

7 – TOM 4 – SON / 2024 - YIL / 15 - APREL

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ALGEBRAIK MATERIALLAR (SONLI IFODALAR, TENGLAMA VA TENGSIZLIK)NI O'QITISHNING MAQSADI VA VAZIFALARI

Davlatova M. A.
CHDPU o'qituvchisi
Aminova O.Q.
CHDPU talabasi

Annotatsiya: *ushbu maqolada hozirgi kunda dolzarb boʻlgan boshlangʻich sinflarda algebraik materiallar: ifoda, sonli ifoda,tenglamalar va tenglamalarni yechishni oʻrgatish bilan bogʻliq muammolar, dars jarayonidagi bolalarga mavzuni yetkazib berish qiyin boʻlgan holatlarga yechim topish yoʻllari haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *algebraik materiallar, matematika, dars, tenglama, tengsizlik, sonli ifodalar, muammo, vazifa.*

Boshlang'ich sinf matematika kursiga algebraik elementlarni kiritishning maqsadi, o'quvchilarni son haqidagi, arifmetik amal haqidagi, matematik munosabat haqidagi rna'lumotlarni bolalar tasavvurida uyg'otish va ularga algebra elementlarini o'ganish uchun asos hosil qilishdir. Boshlang'ich sinflarda matematik ifodalar ya'ni sonli ifoda va o'zgaruvchili ifodalar haqidagi tushunchalarni shakllantirish bo'yicha reja asosida ish olib boriladi. Harfdan o'zgaruvchini ifodalovchi belgi sifatida foydalanish boshlang'ich sinf matematika kursida qaraladigan arifmetika nazariyasi masalalarini ongli, chuqur va umumlashgan holda o'zlashtirish maqsadlariga hizmat qiladi, keyinchalik o'quvchilarga o'zgaruvchi funksiya tushunchalari bilan tanishtirish uchun yaxshi tayorgarlik bo'ladi. Boshlang'ich sinflarda algebraik misollarni yechish uchun algebra qonun va qonuniyatlarga emas balki arifmetik qoidalarga asoslanadi.

Sonli ifodalar. Sonli ifodalar mazmuniga ko'ra sonlardan tuzilgan bo'ladi. Sonlardan, amal belgilaridan va qavslardan tuzilgan ifodaga sonli ifoda deyiladi. Ya'ni 3+7, 21:7, 5· 2-6, (20+5) · 4 -15 shunday misollarga sonli ifodalar deb ataladi. Shunga muvofiq ravishda sonli ifodaning qiymatini hisoblash amallar tartibi bo'yicha bajariladi: 1)Agar sonli ifodada qavslar bo 'lmasa, uni bir-biridan qo 'shish va ayirish belgilari bilan ajraladigan qismlarga bo'lib, har bir qismning qiymati topiladi, bunda ko'paytirish va bo 'lish chapdan o'ngga qarab tartib bilan bajariladi; shundan keyin har bir qismni uning qiymati bilan almashtiriladi va qo'shish,ayirish amallarini chapdan o'ngga qarab tartib bilan bajarib, ifodaning qiymati topiladi. 2)Agar sonli ifodada qavslar bo'lsa, ifodaning chap va o'ng qavslar ichidagi va boshqa qavslar qatnashmagan qismlari olinadi

Sonli tengsizliklar. Tartib munosabatiga asosiy misol qilib haqiqiy sonlar to'plamidagi «kichik» munosabati olinadi, bu munosabat (<) kabi belgilanadi. Bu munosabat qat'iy chiziqli tartib munosabati ekanligini, ya'ni bu munosabat

nosimmetrik va tranzitiv ekanligini, shu bilan birga har qanday ikkita turli haqiqiy x va y sonlar uchun $x < y$ yoki $y < x$ munosabatlardan faqat va faqat bittasi bajarilishini isbotlash mumkin. So'ngra y - x > 0 bo'lgan holdagina $x < y$ bo'lishini isbotlash mumkin. Bunda $a > 0$ va $b > 0$ lardan $a + b>0$ va $ab>0$ tengsizliklar kelib chiqadi. Sonli tengsizliklarning qaralgan xossalaridan uning qolgan hamma xossalarini chiqarish mumkin.

3. Sonli ifodalarning tengligi va tengsizligi Ikkita sonli ifoda A va B berilgan bo'lsin. Bu ifodalardan A=B tenglik va A > B, A< B va shunga o'xshash tengsizliklarni tuzishimiz mumkin. Bu tenglik va tengsizliklar jumlalar bo'lib, ular rost yoki yolg'on bo'lishi mumkin. A va B ifodalar bir xil sonli qiymatga ega bo'lsa, A=B rost hisoblanadi. Masalan, 2+7=3•3 tenglik rost, chunki bu tenglikning chap va o'ng qismlari 9 ga teng. 7+5=4•5 tenglik esa yolg'on, chunki uning chap qismi 12 ga, o'ng qismi 20 ga teng. 6:(2-2) =5 tenglik ham yolg'on, chunki 6:(2-2) ifoda sonli qiymatga ega emas. Shuni eslatib o'tamizki, agar faqat natural sonlar to'plamini qarasak, 4-8+10 =2-3 tenglik yolg'on, chunki N to'plamda 4-8 ifodaning qiymati aniq emas. Biroq natural sonlar to'plamini kengaytirib va manfiy sonlarni kiritgandan keyin bu tenglik rost bo'ladi, chunki uning ikkalasi qiymati 6 ga teng. Sonli ifodalarning tenglik munosabati refleksivik, simmetfiklik va tranizitivlik xossalariga esa, ya'ni bu munosabat ekvivalent munosabatdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga tenglamalarni yechishga o'rgatishda, ulardagi tenglama haqidagi tushunchalarini shakllantirish; ularning tenglama yechish usullari haqidagi bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish; matematika darslarini hayot bilan bog'lagan holda ularning o'qishdagi faolligini oshirish va fikrlash qobiliyatini charxlash. Tenglama tushunchasi haqidagi bilimlarni qoidalarga tayanib, tahlil qilgan holda tenglama yechishga o'rgatish va misollar yorgamida mustahkamlashni amalga oshirish lozimdir. Dastlab, o'quvchilarga tenglamalarni tanlash usuli bilan yechishga doir mashqlar beriladi. Tenglamadagi noma'lum son "darcha" bilan ifodalanadi. Tenglik to'g'ri bo'lishi uchun "darchaga" qanday sonni qo'yish kerakligini o'quvchilardan so'raymiz va ular og'zaki topadilar, tekshirishni ham og'zaki bajaradilar (6+7=13; 12-9=3; 16-9=7). Keyin tenglama atamasini noma'lum son ekanligini tushuntirib o'tamiz. Kerakli sonni tanlab, o'rniga qo'yganlaridau so'ng bunday tengliklar tenglamalar deb atalishini aytamiz. Ya'ni "tenglamani yechish degan so'z, x ning o'rniga qo'yganda tenglik to'g'ri bo'ladigan sonni topish" demakdir. O'quvchilarga murakkab tenglamalar yechishning

muammosiz variantini tushuntirishdan iborat.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda algebraik materiallarni o'rganishni nazariy asoslari o'quvchilarni kelajakda ziyrak, topqir va o'z ustida ishlash ko'nikmalarini berib, ularni katta sinflarga chiqqanlarida misol,masalalarni qiynalmasdan ishlashga poydevor bo'lib,xizmat qiladi va oldiga qo'ygan maqsadlari yo'lida olg'a intiladilar. I-IV sinflarda algebraik materialni o'rgatishning asosiy vazifasi

oʻquvchilarda sonli va harfiy ifoda, tenglama, tengsizlik, tenglama tuzish bilan masalalarni yechish, toʻgʻrisidagi boshlangʻich tushunchalar va tasavvurlarni puxta shakllantirishdan iboratdir. Bu shakllantirilgan tushuncha va tasavvurlar taʻlimning keyingi bosqichlarida, umuman, yoshlarning keyingi faoliyatida asos boʻlib xizmat qiladi. Boshlangʻich sinflarida algebraik materiallarni oʻrgatishda asosiy amaliy maqsadlar koʻzda tutiladi, chunki tenglamalar, sonli va harfiy ifodalar xossalarini oʻrgatish, kerakli tasavvurlarni barpo etish, oʻquvchilarni misol va tenglamalarni hisoblashga doir amaliy masalalarni yechish uchun zarur boʻlgan amaliy oʻquv va malakalar bilan qurollantirishga qaratilgan boʻlishi lozim. Koʻp uchrab turadigan algebraik atamalar bilan tanishtirish yuqori sinflarda oʻqishni muvaffaqiyatli davom ettirish uchun zarurdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Davlatova, M. A., To'rayeva, G. T. (2024). Ali Qushchining riyoziyot va handasa haqidagi ilmlari matematika oʻqitish metodikasi asosi sifatida. Mugʻallim, 1(2), 327-331.
2. Toʻrayeva, G. T. (2024). Boshlang ʻich sinf o ʻquvchilarining matematik tafakkurini shakllantirish metodikasi. *PEDAGOG*, *7*(2), 445-449.
3. Imomberdiev, S. S. A., & qizi To’rayeva, G. T. (2024). Matematika oqitishda didaktik tamoyillar. *PEDAGOG*, *7*(1), 197-204.
4. Jabborova, O., Toʻrayeva, G. (2024). HUSNIXAT – SIFATLI TA’LIM ASOSI. Oʻquv-uslubiy qoʻllanma, 1(1), 1-68.
5. Jabborova, O. M., & ToʻRayeva, G. T. Q. (2024). Boshlangʻich ta’lim sifatini oshirishda raqamli texnologiyalarning o ʻrni. *Academic research in educational sciences*, *5*(NUU Conference 1), 79-83.
6. Rahimova, U. (2019). Lingvopersonologics As A New Direction Of Anthropocentric Linguistics. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, *1*(8), 259-265.
7. Oqilaxon, O. (2024). Boshlang ʻich sinf oquvchilarda tabiatshunoslikka oid tushunchalarni shakillantirish. *Prospects of development of science and education*, *1*(18), 14-19.
8. Abdukayumova, N. R. (2023). Analysis of the current state of cultural-intellectual development of students. International Scientific Journal Theoretical & Applied Science, 6(122), 174-177.
9. Идрисов, М. И.; Орипов, О. О.; Қадамов, С. Х.; Матякубова, З. Б. (2022). Болаларни спортнинг оммавий турларига жалб этишнинг ташкилий педагогик шарт-шароитлари. Mugallim, 1(6), 165-167.

10. Ismatova, Z. A.; Orifova, O. J. (2022). Boshlang`ich ta`lim tabiiy fanlar darsligidagi o`simlik organlari mavzusini o`qitish metodikasi. Konferensiya, 1(1), 344-345.

11. Rakhimova, U. (2023). Formal features of the rhyme. Proceedings Of ASAR Internaional Conference, New Deihi, 58-59.

12. Umurqulov, Z. B. (2020). Comparison in literary text and its linguopoetic value. Karshi State University.

13. Guzal, R. (2024). Prospects for Distance Education. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, *2*(2), 105-108.

14. Rayimovna, A. N. (2023). Management of creative activity of primary class students. *Scientific Impulse*, *1*(11), 121-126.

15. Orifova, O. J. (2023). Boshlang'ich sinflarda ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tashkil etishda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'rni. PSIXOLOGIYA, 1(4), 233-239.

16. Абдукаюмова, Н. (2023). Boshlang 'ich ta'limda o 'quvchilar ijodiy faoliyatini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari. *Общество и инновации*, *4*(5/S), 24-28.

17. Abdukayumova, N. (2023). Boshlang 'ich ta'limda o 'quchilar ijodiy faoliyatini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari. *Research and implementation*, *1*(3), 52-56.